

HOPP

Inspirationsdag - kultur och fritid för placerade barn och unga

Barn i samhällsvård

- när fritiden blir en fråga om rättigheter och hälsa

Barn och unga som växer upp i samhällsvård – till exempel i familjehem eller på HVB-hem – är en särskilt utsatt grupp. Forskning visar att de ofta har sämre hälsa, lägre skolresultat och begränsade möjligheter till en trygg och meningsfull fritid jämfört med andra barn. En vanlig utmaning är att dessa barn ofta flyttar, vilket gör det svårt att bygga långsiktiga relationer och delta i fritidsaktiviteter som kräver kontinuitet. Enligt Utredningen om barn och unga i samhällets vård (SOU2023:66) berättar barn att de slutat med sport eller andra intressen efter att ha blivit placerade, eftersom ingen frågat vad de vill göra eller hjälpt dem att hitta nya sammanhang. Barn som bor i familjehem upplever alltså mindre möjligheter och tillgång till kultur och fritidsaktiviteter än barn som inte bor i familjehem.

Under Påsklovet 2025 samlades aktörer från kultur, fritid, socialtjänst och föreningsliv i Jönköpings län under en dag för att ge barn i samhällsvård möjligheten att prova på och inspireras till en meningsfull fritid. Evenemanget syftade också till att stärka samverkan över kommun- och förvaltningsgränser. Dagen kallades för HOPP och genomfördes på Stadsbiblioteket och Länsmuseet i Jönköping.

”Många olika aktiviteter att välja på. Superkul!”

Arrangemanget var öppet för alla men riktade sig särskilt till placerade barn och unga 0-18 år i familjehem, HVB-hem eller stödboenden i Jönköpings län.

– Ordet hopp är litet, men det rymmer så mycket. Det kan vara att vi hoppar – ett riktigt fysiskt hopp, kanske upp i luften eller över en vattenpöl. Det kan vara att ta ett skutt framåt – att våga kasta sig ut i det okända. Och det kan också vara något vi känner inombords – en gnista av tro på att saker kan bli bättre, att framtiden bär på möjligheter.

Vi säger ofta att barn är framtidens hopp. Det betyder att vi ser barn och unga som de som kommer att forma världen framåt.

/Camilla Lilja, utvecklingsledare Kommunal utveckling och projektledare för HOPP, som inledningstalade vid dagen.

Utvärderingar av dagen visade ett genomgående positivt resultat

”Fantastisk dag och initiativ. Våldigt bra blandning av aktiviteter och otroligt pedagogiska ledare som höll ihop det. Vi ser gärna den här dagen igen.”

De uppsatta målen för HOPP-dagen var:

- Att stärka den demokratiska dialogen för barn i samhällsvård
- Att skapa gemenskap med andra
- Att inspirera till att uttrycka upplevelser och dela andras genom litteratur, kultur och fritid
- Att återupptäcka, återuppta eller odla intressen som stärker självkänsla och färdigheter

I bibliotekslagens ändamålsparagraf (SFS2013:801) beskrivs folkbibliotekens demokratiuppdrag:

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning.

Stadsbiblioteket som arena för HOPP spelar alltså en viktig roll i att främja delaktighet, tillgång till information och att motverka utanförskap vilket ligger i linje med de mål som satts upp för HOPP-dagen.

Barn och familjehem involverades i förberedelserna inför HOPP-dagen

HOPP-dagen var ett initiativ med syfte att skapa en meningsfull fritid för barn i samhällsvård. Barn fick frågor av sin socialsekreterare om deras tankar inför Hopp-dagen. Deras föräldrar samtyckte till barnens deltagande. Familjehemsföräldrar fick också svara på frågor. Detta ligger i linje med barns rätt till delaktighet och att tidigt involveras i processer som ger dem möjlighet att påverka de beslut som tas. Frågorna handlade om:

- vad de tycker om eller brukar göra på sin fritid
- hur de upplever sin fritid
- vad som är viktigt i en fritidsaktivitet och när de ska göra roliga saker
- om de kan göra roliga saker på fritiden
- hur de vill känna sig när de kommer till en fritidsaktivitet

Barnen i ålder 0–6 år beskriver en variation av aktiviteter de tycker om att göra, både inom- och utomhus aktiviteter som att måla eller pyssla, läsa böcker, hoppa studsatta eller vara i trädgården och fixa. De barn som svarade beskriver vidare att det är viktigt att någon säger hej när du kommer, att det finns olika saker att leka med eller prova på och att det finns någonstans att vara på om man vill vara ensam, att kunna leka själv och att det inte är för många barn beskrivs också som viktigt precis som möjligheten att få fika. Barnen behöver få känna sig glada, trygga och lugna när de kommer till en aktivitet.

”Att man känner sig välkommen när man kommer och får vara med!”

För barn 7–12 år finns även där en variation i vad de brukar göra på sin fritid, sport, läsa böcker och vara i naturen. Ingen av de tillfrågade barnen spelade ett instrument på fritiden. Några av barnen beskrev att de ibland har en meningsfull fritid men inte alltid och att det exempelvis kunde bero på känslan att det inte fanns så mycket att göra.

”Jag tycker inte att min fritid är så rolig.”

Barnen i denna ålderskategori beskriver också att det är viktigt att det finns en lugn plats, att kunna röra sig och att träffa andra barn eller kompisar när de ska göra roliga saker.

Precis som för de yngre barnen är det viktigt att få känna sig glad, trygg och lugn när de kommer till en aktivitet och att ges möjlighet att träffa nya kompisar. De äldre barnen i åldern 13–18 år beskriver de att de brukar vara med kompisar, sporta och lyssna på musik eller spela tv-spel på fritiden. Fritiden kan kännas rolig men inte alltid upplevas meningsfull och det kan bero på att det förutom att vara med vänner finns en önskan om att vara mer ute i naturen.

”Min fritid är rolig men inte så meningsfull. Det är roligt att vara med vänner eller spela tv-spel men jag får mer ut av att vara i naturen.”

För att trivas i olika aktiviteter beskrivs faktorer som att någon bryr sig, att kunna prova på flera saker, att kunna röra på sig och att träffa andra. Att få känna sig glad och trygg är viktigt när man kommer till en aktivitet och till skillnad från de yngre barnen beskriver några att man vill känna sig nyfiken eller exalterad.

Inför HOPP-dagen tillfrågades också familjehemsföräldrar i familjehem hur det såg ut med deras barns fritidsaktiviteter och om de hade något medskick inför HOPP-dagen. Svaren visade på att det var viktigt med rörelse och att en kontaktperson eller annan vuxen fick vara med på dagen. Det fanns också önskemål om att det var tydligt vad som skulle hända under dagen och att det gärna kunde finnas tillgång till mat och dryck. Det framkom också att det var angeläget att även de yngre barnen fick möjlighet att leka och att det fanns stationer där det inte var så många personer samtidigt. Vidare påtalades vikten av att informationen om HOPP-dagen spreds i olika forum.

”Viktigt att informationen kommer ut, att det finns på skolor, sporthallen, sociala medier, tidningar etc.”

Aktiviteter som erbjöds under HOPP

Under HOPP fanns ett varierat program med bland annat författarsamtal om boken Hitta hem, filmvisning, parkour, sagostund, dans för hälsa och cirkus. Besökarna kunde också skapa i lera och göra armband, prova på fiske och brädspel samt möta mässutställare i entrén och på innergården.

Barns rätt till lek, vila och en meningsfull fritid

Sedan 2009 har Sveriges riksdag tydligt sagt att barn och unga har rätt till kultur. Men det handlar inte bara om att gå på teater eller läsa böcker – det handlar om att få vara med, påverka och skapa själv. Enligt Barnkonventionen har alla barn rätt att delta fullt ut i kulturlivet. Det betyder att de både ska kunna ta del av kultur, vara med och forma den – och själva få uttrycka sig genom konst och skapande. Kultur ska vara tillgänglig oavsett om man har en funktionsnedsättning, var man bor eller vilken bakgrund man har. Därför behöver kulturverksamheter aktivt arbeta mot diskriminering och för mångfald. Fysiska och digitala kulturarenor är därför viktiga delar i arbetet med att göra barnkonventionen till verklighet (Kulturrådet, 2022). Universella insatser når dock inte alltid fram till barn som växer upp i samhällsvård. Ett exempel är fritidskortet där målgruppen placerade barn inte nås i dagsläget. Fritidskortet söks av vårdnadshavare vilket kan bli problematiskt för barn som är placerade, detta kan även gälla för barn som är placerade på institution. [Här kan du läsa mer om Fritidskortet](#)

Den nya socialtjänstlagen, som trädde i kraft den 1 juli 2025, innebär ett skifte mot en mer förebyggande, tillgänglig, jämlik och kunskapsbaserad socialtjänst. Lagen betonar vikten av att nå människor innan problem uppstår, erbjuda insatser utan behovsprövning och säkerställa att alla – oavsett kön, bakgrund eller funktionsförmåga – får likvärdigt stöd och bemötande. Den nya Socialtjänstlagen syftar till att stärka barns rättigheter genom att den har anpassats till barnkonventionen (Socialtjänstlag 25:400). För att detta ska bli verklighet krävs samverkan över förvaltningsgränser. Socialtjänsten kan inte ensam bära det förebyggande uppdraget. En tillgänglig socialtjänst förutsätter att invånare enkelt hittar aktiviteter och stöd i sin närmiljö – något som ofta sker genom bibliotek, kultur- och fritidsverksamheter. Dessa arenor spelar en avgörande roll i att skapa miljöer där människor kan mötas, delta och få information.

Vad hindrar barn från att ha en meningsfull fritid?

”Enligt det kulturpolitiska målet ska alla ha möjlighet att delta i kulturlivet. Studier visar dock att det finns skillnader i deltagande i kulturlivet utifrån bakgrundsvariabler som ålder, härkomst, utbildningsnivå och boendeort.” (Kulturskolan i Siffror 2023 s.27).

För många barn och unga är fritiden en viktig del av livet – en tid för lek, vila, kreativitet och gemenskap. Fritiden kan upplevas hälsofrämjande men den kan också utmana barn och ungdomars hälsa. Även om alla barn i Sverige har rätt till en meningsfull fritid kan fritiden se olika ut beroende på faktorer som ålder, kön, funktionsnedsättning samt socioekonomiska faktorer. Tillgången till de aktiviteter man önskar kan också variera. Det kan handla om praktiska hinder som ekonomi, transport eller brist på utbud där man bor. Men det handlar också om känslor – om att känna sig trygg, välkommen och inkluderad. Fritiden ska ge plats för att vara sig själv, träffa vänner och känna att man hör hemma. En meningsfull fritid är alltså inte bara en fråga om tillgång till aktiviteter – det handlar om trygghet, delaktighet och att få vara sig själv. En meningsfull fritid kan stärka barns psykiska och fysiska hälsa, ge dem en känsla av sammanhang och bidra till personlig utveckling. Om barn och unga inte får tillgång till en trygg och meningsfull fritid riskerar de att gå miste om viktiga faktorer som stärker både den psykiska och fysiska hälsan. Barns rätt till en meningsfull fritid på lika villkor är en alltså angelägen samhällsfråga. (Kulturrådet, 2022).

Barnkonventionens fyra grundprinciper och barnsyn

FN:s barnrättskommitté har lyft fram fyra rättigheter i barnkonventionen som konventionens grundprinciper:

- Lika rättigheter och ickediskriminering
- Barnets bästa
- Barns rätt till liv och utveckling
- Barns rätt till delaktighet och inflytande

Grundprinciperna kan ses som barnkonventionens grundläggande värderingar. Barnkonventionens barnsyn kan beskrivas enligt följande:

”Statliga myndigheter, regioner och kommuner ska samverka för barnets bästa i kulturverksamhet. Barnkonventionens barnsyn innebär att barn både ses som kompetenta och autonoma individer som har rätt att vara delaktiga och ha inflytande i samhället, och att barn har rättigheter som ofta kränks och som vuxenvärlden har ett ansvar för att skydda.” (Barnombudsmannen, 2025).

[Här kan du läsa om barnkonventionen](#)

Folkbibliotek en arena för barns rätt till kultur

FN:s deklaration om mänskliga rättigheter och Unescos konvention om skydd för- och främjande av mångfalden av kulturyttringar slår fast att alla människor har rätt att ta del av konst och kultur. Folkbibliotekens demokratiska uppdrag, som fastslås i bibliotekslagen (SFS 2013:801), innebär att biblioteken ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till fri åsiktsbildning. Bibliotekens verksamhet för barn (som exempelvis sagostunder, skapande aktiviteter och tillgång till litteratur och digitala medier) är viktiga inslag i att främja barns delaktighet och yttrandefrihet och är en del av bibliotekens läsfrämjande uppdrag. Detta relaterar exempelvis till artikel 31 i barnkonventionen, där barns rätt till vila, fritid, lek och deltagande i det kulturella och konstnärliga livet adresseras. Genom att erbjuda tillgängliga och inkluderande miljöer där barn får möjlighet att läsa, skapa, leka och uttrycka sig, kan folkbiblioteken bidra till att förverkliga denna rättighet som gäller för alla barn i Sverige. Folkbiblioteken kan därmed ses som en konkret arena där barnkonventionens principer omsätts i praktiken och där barns rätt till kultur kan stärkas.

Vad tyckte barn och ungdomar om HOPP-dagen?

Under HOPP-dagen gavs de besökande barnen möjlighet att berätta vad de tyckte om dagen dels genom att de fick svara på frågor via en läsplatta, dels genom att de kunde sätta klistermärken vid flera av de aktiviteter som erbjöds och dels genom att de kunde skriva på bibliotekets anslagstavla. Den sammantagna bilden är att de flesta barnen tyckte att det var en rolig dag.

"Bra! Roboten var kul!
Kul parkouruppvisning!
Kul initiativ! Vi hade
kunnat stanna mycket
längre. Bra för olika åldrar."

"Superbra dag, detta har vi
längtat efter länge! Hoppas på fler
liknande evenemang framöver. Jag
som är familjehemsmamma hade
gärna träffat fler familjehem och
byggt relationer. Guldstjärna till er
alla, fantastiskt jobb ni lagt ner på
denna dag."

"Så bra ordnat men
trots så mycket
reklam så var det
inte så mycket folk."

"Jätteroligt för både
barn och föräldrar."

"Jättekul!"

Vad var det bästa med dagen?

"Ta med barnen och
skapa med lera."

"Alla åldrar
kunde komma."

"Många olika grejer att välja
på. Programmera robot och
parkour var extra kul."

"Armbanden."

"Programmera robot
med UppTech."

"Göra armband
i verkstaden."

"Parkour." - 7 åring
"Fiske." - 9 åring

Vad kunde ha varit bättre under dagen?

Av de svar som samlades in framkom att det fanns önskemål om fler aktiviteter för de yngre barnen och att ytterligare informera på skolor om att denna dag anordnas. Det upplevdes också som viktigt att det fanns möjligheter att värma mat, exempelvis barnmat. Det framkom också att det var en uppskattad dag men att några som besökte dagen inte kände till att den genomfördes utan det blev en trevlig överraskning.

Barnen fick också sätta upp bilder på emojis från de olika aktiviteterna under HOPP-dagen.

Samverkan som metod för att stärka den demokratiska dialogen för barns rätt till litteratur, kultur och fritid

Målsättningen med HOPP-dagen var att stärka den demokratiska dialogen för barn i samhällsvård, att skapa gemenskap och att inspirera till att uttrycka upplevelser samt dela andras erfarenheter genom litteratur, kultur och fritid. Genom att erbjuda en inspirationsdag som HOPP gavs möjligheter att återupptäcka, återuppta eller odla intressen som stärker självkänsla och färdigheter, vilket kan bidra till en mer meningsfull fritid för barnen. Målet var också att, genom bred samverkan mellan olika aktörer, utveckla nya arbetssätt som kan förebygga ohälsa och skolmisslyckanden – och därmed skapa bättre förutsättningar för barn i samhällsvård att delta, utvecklas och må bra.

För att uppnå det kulturpolitiska målet om allas möjlighet att delta i kulturlivet krävs kunskap om invånarnas kulturvanor (Ungas kulturvanor, 2025). HOPP är ett viktigt exempel där arrangörerna lyssnat till barns och ungas upplevelser och önskemål och samlat in deras och familjehemsföräldrars synpunkter efter besöket. Folkbibliotekens demokratiuppdrag och läsfrämjande arbete ligger i linje med barnkonventionens barnsyn. Genom gratis tillgång till böcker, musik, film och digitala verktyg främjas delaktighet och inkludering. Att HOPP-dagen erbjöds på Stadsbiblioteket gav besökarna tillgång till en trygg, offentlig mötesplats som stärker jämlikhet och social inkludering.

Genom samverkan med exempelvis folkbibliotek kan socialtjänsten nå ut till fler, erbjuda tidiga stödinsatser och främja individers delaktighet. Barnbibliotekets uppdrag är att möta barns och ungas varierande behov genom ett mångsidigt utbud av medier och läsfrämjande aktiviteter. Barnbiblioteket har en central roll i att stärka barns deltagande i och bidra till ett demokratiskt samhälle. För att detta ska vara möjligt behöver barn utveckla sin läsförmåga, litteracitet och kunskapsinhämtning – processer som barnbiblioteket aktivt kan stödja. Utöver detta ska barnbiblioteket fungera som en plats för kultur, fritid och ett brett spektrum av aktiviteter (Sandin och Kleber, 2023). Bibliotekens demokratiska uppdrag och tillgängliga verksamhet gör dem därmed till naturliga samarbetspartners i arbetet med att stärka jämlikhet och jämställdhet.

HOPP-dagen genomfördes under påsklovet vilket kan vara en framgångsfaktor för att realisera barns rätt till kultur genom att arrangera för barn, kostnadsfria lovaktiviteter som en aktivitetsform. Barn som ges möjlighet till en meningsfull fritid ges möjlighet att ta del av viktiga friskfaktorer som kan bidra till en ökad psykisk hälsa. Att förbättra tillgången till fritid för barn och barn i samhällsvård är därför inte bara en social insats – det är en grundläggande komponent i att värna barns rättigheter, främja deras hälsa och skapa mer jämlika livsvillkor för alla barn (Kulturrådet, 2022).

Att vara någons hoppbärare

”Hopp är inget vi alltid kan bära själva. Ibland blir vårt hopp stukat. Kanske för att vi har varit med om något svårt, kanske för att vi tvivlar på att det vi drömmer om verkligen kan hända. Då behöver vi andra som kan hålla hoppet uppe åt oss ett tag – hoppbärare. Tills vi orkar bära vårt hopp själva igen”.

(ur Camilla Liljas inledningstal vid HOPP-dagen)

Reflektionsfrågor

- *Hur kan du som vuxen arbeta så att barn känner sig trygga och sedda när de besöker verksamheten eller aktiviteter som erbjuds?*
 - *Hur kan verksamheten möjliggöra för barn i samhällsvård att få sina rättigheter tillgodosedda gällande t.ex. rätt till lek, vila och fritid?*
 - *På vilka sätt skulle bibliotek, kultur och fritid, socialtjänst och andra aktörer kunna samverka?*
-

Rapporten är sammanställd av Frida Lygnegård på uppdrag av Biblioteksutveckling och Kulturutveckling Region Jönköpings län och Kommunal utveckling.

Om författaren:

Frida Lygnegård är filosofie doktor och universitetslektor vid Hälsohögskolan, Jönköping University. Hennes forskning fokuserar på barns delaktighet, barns hälsa och implementeringen av barnkonventionen i relation till de globala målen och Agenda 2030 för hållbar utveckling. Frida driver företaget Rakonto Frida Lygnegård AB, www.rakonto.se

Referenser

Barnombudsmannen (2025) Tillgänglig via <https://www.barnombudsmannen.se/>

Bibliotekslag. SFS 2013:801. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/bibliotekslag-2013801_sfs-2013-801/

FN:s kommitté för barns rättigheter (2013) Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 17 (2013) om Barnets rätt till vila, fritid, lek och rekreation samt till det kulturella och konstnärliga livet (art. 31). Tillgänglig online via: <https://www.barnombudsmannen.se/globalassets/dokument/barnkonventionen/allmanna-kommentarer/allman-kommentar-nr-17.pdf>

FORTE, Forskningsrådet för Hälsa, Arbetsliv och välfärd. (2023) Fritidens betydelse för ungas psykiska hälsa – rättigheter, möjligheter och hinder, kunskapsläge och forskningsbehov. Tillgänglig online via <https://forte.se/upptack-forskning/publikationer/fritidens-betydelse-for-ungas-psykiska-halsa---rattigheter-mojligheter-och-hinder>

Kulturrådet (2022) Barnrätt i praktiken. Tillgänglig online via <https://www.kulturradet.se/publikationer/barnratt-i-praktiken/>

Kulturskolan i siffror (2023) Tillgänglig online via <https://www.kulturradet.se/publikationer/kulturskolan-i-siffror-2023/>

Myndigheten för kulturanalys (2025). Ungas kulturvanor 2025:1. Tillgänglig online via <https://kulturanalys.se/digital-publikation/ungas-kulturvanor/>

Sandin och Kleber (2023) [Barns och ungas bibliotek](#): en kunskapsöversikt. Högskolan i Borås, 2023

Socialtjänstlag. SFS 2025:400. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialtjanstlag-2025400_sfs-2025-400/

SOU2023:66 För Barn och unga i samhällsvård. Tillgänglig online via <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2023/11/sou-202366/>

Unicef (2025). Barnkonventionen. Tillgänglig online via <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten>